

han entrat en romànic per vies diverses. *Marcar* en el sentit de 'penyorar, multar' i 'pendre represàlies', sembla ser originari del Migdia de França, i així és possible que s'hagi de separar enterament de *marcar* 'senyalar', i fer-lo dependre de l'oc. ant. *marcar* 'trepitjar, esclafar', del qual prové el fr. *marcher*: no s'hi oposa el fet que n'apategui algun testimoni escadusser en castellà antic (cita d'un cas de 1220 en Cejador, *La Lengua de Cervantes*, s. v.), i més sovint en català, on se n'assenyalen casos de 1394 i 1404 (*AlcM*), després del que ja he citat en els *Cost. Tort.*, i MiretS troba *marca* en un doc. de 1329, descrivint-lo «facultad concedida por el rey, al súbdito perjudicado por extranjereros, para apoderarse de los bienes o mercancías de cedida por el rey, al súbdito perjudicado por extranjerocualquier compatriocio del agresor» (*BABL*, 1904, 194).² No solament més al Nord i Nordest (Du C.) sinó que *marca* 'represàlies' ja havia penetrat Garona amunt fins al Comenge en el S. XII, en la *Grande Chartre* de Sant Gaudens, vegeu-hi els articles 38, 59, 60, 61, i la llarga nota de Mondon en la seva ed., pp. 122-4.

Marca 'frontera' o 'territori fronterer' sembla haver estat el sentit etimològic de la família germànica, des del qual es va passar a 'senyal que marca un límit' i després 'senyals tots'. En aquest sentit el mot va passar molt d'hora al gallo-romànic per conducte del fràncic (Gamillscheg, *Rom. Germ.* 1, p. 157). Altrament en tots els aspectes d'aquest grup etimològic el paper del baix llatí ja no és fantasmal com ho és generalment (espectre o disfressa de mots romànics), puix que aquí romanem en gran part en terreny legal, estatal, consuetudinari, mercantil: es tracta, doncs, de transmissió deguda tant al baix llatí gallicà, i al baix llatí cisalpí com al francès i a l'italià. D'aquí va passar *marca* i *marco* 'frontera' i 'molló' a Castella i fins en part a Galícia-Portugal. En català això se suma a la transmissió directa des dels francs fundadors o protectors de la Marca Hispànica, i en aquest terreny popular es creen entre nosaltres els verbs derivats per a 'fronterejar': *marcar*, que ja hem vist, i *comarcar*.

Tant *marca* com *marc* els descabdellarem millor més avall. *Marc* 'moneda' i cast. *marco* [S. XII] es troben des dels orígens literaris en terra hispànica, i també amb variant monetar *marca* [1120]. Pròpiament *marc(a)* fou el patró ponderal, o pes que hom prenia com a model i contrast de la moneda de valor legal. En aqueix sentit el mot és una evolució semàntica de la idea de 'signe, senyal', i ja figura en els diversos idiomes germànics occidentals i nòrdics des de velles dates: la forma germànica antiga pot haver estat *MARKA* (Gamillscheg, *Rom. Germ.* 1, p. 186), que presa en romànic per un plural neutre vagi fer lloc a la formació d'un singular innovat **MARCU*.

DERIV.: *Marc*, com a nom de moneda i com a nom de pes, el tenim en català ja a tot el darrer terç del S. XIII; 'un cert pes de metall valuós': «taces d'argent --- talladors e tota altra obra de argent qui s port per ciutat: pac 2 drs. per *marc*; --- argent en pesa, e tot altre cambi d'argent --- un dr. per *march*; --

march de payola ['palletes d'or'] e tot altre cambi d'or, per lb. de dinés: una mealla ---», *Tarifa de Bna.* 1271 (*EntreDL* 1, 158.78, 79, 81); i encara en ús com a unitat de pes dels argenters: «onça, de les quals 8 fan un *marc*; *marc*, dels quals hu y mig fan lliura: és mig *marc* quatre onces», OPou (*TbPu.*, 208). I ja és unitat monetària: «vint milia *marchs* d'argent de renda», Lluill (*Blanq.*, *NCl.* II, 229.19); i sumes pagades en 1000 o en 15.000 *marchs* en Desclot i Muntaner (§ 15, § 70). De la idea de 'motllo que encloïu coses' es passa a 'bastidor que les enronda', que ja es documenta el 1433 parlant d'una serradora, i per al d'una pintura o mirall [Bely. 1805], i figuradament: «quan Gerió allunyant-se'n, a Hesperis gira'ls ulls, / y en sa ilusió, com rosa de bosc esfulladissa, / li besa 'ls polsos que ornan com *marc* sedosos rulls». *Marcal.* *Emmarcar* [DFa.]; *emmarcament* [id.];³ *desemmarcar*.

Marca: en l'evolució posterior han confluït els diversos corrents distingits més amunt, sovint en forma tan íntima que ja ho hem de pendre tot junt sense destriar-ho gaire. *Marca* 'país de frontera' entre nosaltres és cosa ja del S. IX almenys; en els Ss. XIV-XV Muntaner i JoMatorrell parlen de *marques*, com a regions de països estrangers; com a senyal del bestiar des de fi S. XV, com a *marca* deixada en un cos almenys des de 1670 («*marca* feta ab foc», *DTol.*), i això avui ha traspuat fins al nivell rústic pertot («la *marca* de la pota» 'la petjada (d'un cavall)', Areu de Vall Ferrera, 1933).⁴

La variant amb *é* en el substantiu arriba fins a l'extrem NE. rossellonès i transcendeix fins a la toponímia: «una *mérka* d'un pastre» a Salses (crec l'empremta o senyal feta a una ovella), 'point de repère' (topogràfic) al Barcarès, parlant de senyes dels pescadors: *una mérka* parlant d'una casa derruïda (Lo Cairó), o d'una vella farola de guaita («La Vigia era una *merca* d'abantes») (1960), *La Merquo* mas ja citat l'any 1666 a l'Aude, terme de Fabrezan (Sabarthès, *Dict. Top.*); *merca* 'fita, terme' en un doc. de Salles (Sud de la Gironda) de 1538 (Millardet, *Textes*, 22.15); mentre que en territori italià aqueixa forma amb *e* la tinc tan isolada (Servigliano *mercu* «cicatrice», *Marca* d'Ancona, *ARom.* XIII, 258) que pot ser enganyosa coincidència.

En el Bearn *marque* apareix aplicat a llogarets copiosament («hameaux») i en particular antigues 'barriades foranes' d'una població més gran, per on veiem que aquí cal partir més aviat de la idea de 'fita de límits' que no pas de 'comarca limítrofa': el *Dict. Top.* de PRaymond cita vuit casos de *La Marque*, un de *La Marquette* i dos de *Marquemale*, bastants d'ells documentats en escrits des de 1367 a 1548; a Monein, Sendets etc., a parelles i fins a quatre en una mateixa població amb determinatius *La Marque Debore*, *La Marque Debat* etc.; uns quants més solament en tals docs. i ja no anomenats així; i en cinc o sis d'aqueixos textos usat amb valor enterament apellatiu: és sobre tot a la zona centro-occidental del país i això fa que hagi passat com a manlleu romànic al basc-francès (Mitzelena, *Apellidos*, § 432). *Marcona* 'classe d'amer-